

وزیر خارجه مذاکرات دور پنجم را حرفه‌ای توصیف کرد و خبر از بررسی پیشنهاد عمان در پایتخت‌ها داد

بازگشت به پایتخت

علی ملکی
خبرنگار گروه سیاست

پس از بالاگرفتن تنش‌های رسانه‌ای میان ایران و آمریکا درباره حق غنی‌سازی، روز گذشته «یکی از حرفه‌ای‌ترین ادوار مذاکراتی» برگزار شد. سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه ایران با این توصیف، پس از حدود ۴ ساعت گفت‌وگوی غیرمستقیم با هیئت آمریکایی اعلام کرد که بر مواضع خود ایستادگی داریم و اکنون درک روشنی از مواضع ایران در طرف آمریکایی ایجاد شده است. فاصله زیاد مواضع آمریکایی‌ها از میز مذاکره تا رسانه باعث شده بود تا هیئت ایرانی با اکراره زیادی بار سفر بریم رم را ببندد. با این حال طبق گفته عراقچی قرارشده است تا کار کارشناسی بیشتری انجام شود و راهگشایی‌هایی صورت گیرد. در نهایت بدرالبوسعدی، وزیر خارجه عمان ساعت ۱۸:۳۰ با انتشار پیامی در شبکه اجتماعی ایکس اعلام کرد که پنجمین دور از مذاکرات با پیشرفت‌هایی «هرچند نه قطعی» به پایان رسید. او ابراز امیدواری کرد که در روزهای آینده مسائل باقی مانده روشن شود تا بتوانیم به سمت هدف مشترک دستیابی به یک توافق پایدار و شرافتمندانه پیش ببریم.

گذار از پنج به شش

مذاکرات غیرمستقیم ایران و آمریکا، که از ۲۳ فروردین ۱۴۰۴ (۱۲ آوریل ۲۰۲۵) در مسقط آغاز شد، روز گذشته (جمعه) در پنجمین دور خود در رم به واسطه‌گری عمان ادامه یافت. این مذاکرات، با حضور هیئت ایرانی با هدایت سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه ایران و هیئت آمریکایی به سرپرستی استیو ویکف، با هدف رفع اختلافات بر سر برنامه هسته‌ای ایران و تحریم‌ها پیش رفته اما با چالش‌های جدی مواجه است. عراقچی پیش از عزیمت به رم، در گفت‌وگویی تلویزیونی و نیز پیام توییتری، خط قرمز ایران را حفظ حق غنی‌سازی برای اهداف صلح‌آمیز اعلام کرد و هشدار داد که درخواست «غنی‌سازی صفر» از سوی آمریکا، مذاکرات را به بن‌بست می‌کشاند. وی همچنین تهدیدات اسرائیل علیه تأسیسات هسته‌ای ایران را محکوم کرد و گفت ایران برای حفاظت از منافع خود تمهیدات لازم را اتخاذ خواهد کرد. اسماعیل بقایی، سخنگوی وزارت خارجه نیز با انتقاد از تحریم‌های جدید آمریکا، آن‌ها را نشانه‌ای از عدم جدیت واشنگتن در دیپلماسی دانست.

هیئت ایرانی با این پرسش کلیدی وارد رم شد که نیت واقعی آمریکا از این گفت‌وگوها چیست، به‌ویژه با توجه به اظهارات متناقض مقامات آمریکایی، از پذیرش غنی‌سازی ۳٫۶۷ درصد تا اصرار بر حذف کامل آن. این تناقضات همراه با فشارهای رژیم‌صهیونیستی و تهدیدات نظامی، فضایی شکننده ایجاد کرده است. ایران بر صیانت از دستاوردهای هسته‌ای خود تأکید دارد و مذاکرات را فرصتی برای سنجش صداقت آمریکا می‌بیند.

نتیجه این دور که از ساعت ۱۴:۳۰ به وقت تهران آغاز شد، بسیار مهم تلقی شده، چراکه با توجه به تنش‌های پیشین می‌تواند تأثیر زیادی بر ادامه مذاکرات داشته باشد؛ هرچند زیاده‌خواهی‌های آمریکا و تناقضات دیپلماتیک و رسانه‌ای، چشم‌انداز توافق را مبهم نگه داشته است. با این حال تیم ایرانی از پنجمین دور مذاکرات ابراز رضایت کرده و باید منتظر ششمین دور از رایزنی‌های غیرمستقیم طرفین باشیم.

ویتکاف رفت!

ساعاتی از مذاکره پشت درهای بسته گذشته بود و نهایتاً بقایی حدود ساعت ۱۸ روز جمعه در گفت‌وگو با صدائوسیمیا اعلام کرد که مذاکرات در سطح هیئت‌های فنی همچنان ادامه دارد و در حال حاضر عراقچی مشغول گفت‌وگو با همتای عمانی خود است. او همچنین به اقدام عجیب استیو ویکاف، رئیس هیئت مذاکره‌کننده آمریکایی اشاره کرده و گفت که رئیس هیئت آمریکایی به دلیل برنامه پروازی، دقایقی قبل از مصاحبه محل مذاکرات را ترک کرده است. انتشار خبر ترک محل مذاکره توسط ویکاف باعث گمانه‌زنی‌هایی در فضای رسانه‌ای شده بود و برخی نسبت به ادامه فرایند ابراز نگرانی کرده بودند که بقایی در پاسخ توضیح داد روند گفت‌وگوها با تسهیل‌گری وزیر امور خارجه عمان همچنان میان دو هیئت ادامه دارد. نکته دیگر حضور تیم فنی آمریکایی در محل مذاکره بود. این اتفاق در حالی رخ می‌داد که خبرنگار اعزامی صدائوسیمیا از حضور مختصر هیئت ایرانی پای میز مذاکره خبر داده بود و ظاهراً تناقضات آزاردهنده آمریکایی‌ها باعث شده بود تا ایران فقط برای ارزیابی موضع واقعی واشنگتن به رم سفر کند.

چرخش‌های ۱۸۰ درجه‌ای در ۲۴ ساعت

چندگانگی مواضع آمریکایی‌ها حتی صدای افکار عمومی بین‌الملل را هم درآورده. در این باره احتمالاتی مطرح است. یا آمریکایی‌ها از ابتدای مذاکرات موضعشنان در قبال حق غنی‌سازی، همین بوده و در رسانه‌ها جسور دیگری رفتار می‌کردند یا اینکه موضعشنان به مرور تغییر کرده است. در ابتدای مذاکرات، موضع ایالات متحده صرفاً بر محدودسازی میزان غنی‌سازی و رساندن آن به عدد ۳٫۶۷ درصد بود. استیو ویکاف، نماینده ویژه دولت ترامپ در امور خاورمیانه، روز ۲۶ فروردین ۱۴۰۴ در گفت‌وگو با فاکس‌نیز اعلام کرده بود که گفت‌وگوها با ایران بر مبنای راستی آزمایی دقیق برنامه غنی‌سازی و تسلیحات‌سازی هسته‌ای ایران است و تلو یحاً غنی‌سازی ۳٫۶۷ درصدی ایران را توجیه‌پذیر دانسته بود، اما طولی نکشید که موضع آقای نماینده کاملاً تغییر کرد. او که از نزدیکان قدیمی ترامپ و فاقد تجربه دیپلماتیک رسمی است تنها چند ساعت بعد از این اظهارات تا امروز بارها تأکید کرده که خط قرمز آمریکا، برچیدن کامل تأسیسات غنی‌سازی ایران، از جمله مراکز نظنز، فردو و اصفهان و حذف سانتریفیوژهاست. او در مصاحبه‌ای با شبکه ABC در ۱۸ مه ۲۰۲۵ گفت: «ما نمی‌توانیم حتی یک درصد توانایی غنی‌سازی را بپذیریم، زیرا غنی‌سازی راه را برای تسلیحاتی شدن باز می‌کند.» این موضع، که با فشارهای داخلی در آمریکا و حمایت اسرائیل تقویت شده، با اظهارات ترامپ همخوانی دارد که بارها گفته است: «ایران نباید سلاح هسته‌ای داشته باشد.»

در مقابل اما ایران بر حفظ حق غنی‌سازی برای مقاصد صلح‌آمیز تأکید دارد. عباس عراقچی، وزیر امور خارجه ایران و هدایتگر تیم مذاکره‌کننده اعلام کرده که غنی‌سازی بخشی جدایی‌ناپذیر از برنامه هسته‌ای صلح‌آمیز ایران است و تهران هرگز از این حق که در معاهده منع گسترش تسلیحات هسته‌ای (NPT) به رسمیت شناخته شده، صرف‌نظر نخواهد کرد. او در پاسخ به اظهارات ویکاف، که هم‌زمان روز گفت: «انتظارات غیرواقعی مذاکرات را متوقف می‌کند. غنی‌سازی در ایران ادامه خواهد یافت، با توافق یا بدون توافق.»

سیدسجاد طباطبایی، کارشناس مسائل بین‌الملل در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

مواضع آمریکا نفس مذاکرات را برید

اتفاقاتی که میان آن‌ها و کشورهای دیگر ازجمله کانادا، اروپایی‌ها و چینی‌ها افتاده است – به نظر من خیلی واضح و شفاف است که آنچه باعث‌شده مذاکرات هسته‌ای ما اکنون در فضایی پرتنش ادامه یابد و کسی نتواند نظر قطعی درباره آینده آن بدهد، طرف آمریکایی و زیاده‌خواهی‌ها و سیاست‌های نامشخص آن‌هاست.»

وقتی موضع طرف مقابل ناپایدار است نمی‌توان به نتیجه رسید

طباطبایی در ادامه توضیح داد هر مذاکره‌ای که بخواهد شکل بگیرد، حتماً باید دوطرف مواضع و خواسته‌های شفاف و ثابتی داشته باشند. او این قاعده را دور از منش مذاکراتی آمریکا دانست و گفت: «در طرف ترامپ این اتفاق نمی‌افتد و ما هیچ شفافیت و ثباتی در مواضع آن‌ها نمی‌بینیم. یک روز ادعا می‌کنند ما در مذاکرات با تهران پیشرفت کرده‌ایم، روز دیگر می‌گویند خط قرمزی داریم به نام «غنی‌سازی صفر» که اگر ایران نپذیرد، وارد مرحله بعدی نخواهیم شد. اساساً دولت ترامپ شخصیتی بی‌ثبات و غیرقطعی است، به‌نحوی‌که عملاً هیچ کشوری در دنیا نمی‌داند دقیقاً روابطش را با ترامپ، تیم او و کشورش چگونه تنظیم کند؛ چراکه ممکن است هر روز سخنی بگویند و فردایش از همان سخن برگردند. حتی در روابط بین ایالات متحده و رژیم‌صهیونیستی هم این اتفاقات مسئله‌ساز شده است. ازجمله در موضوعی یمن که آمریکا با موضعی وارد شد که می‌خواستند

اعتراض رسمی ایران به دخالت صهیونیست‌ها

عراقچی روز پنجشنبه (۱ خرداد ۱۴۰۴) در نامه‌ای خطاب به دبیرکل سازمان ملل، رئیس شورای امنیت و مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، به تهدیدات مکرر اسرائیل برای حمله به تأسیسات هسته‌ای صلح‌آمیز ایران اعتراض کرد. او با استناد به گزارش سی‌ان‌ان در ۲۰ می ۲۰۲۵، که به نقل از مقامات آمریکایی از آمادگی اسرائیل برای حمله به تأسیسات هسته‌ای ایران خبر داده بود، این اقدامات را نقض منشور ملل متحد، حقوق بین‌الملل و قطعنامه‌های آژانس دانست. عراقچی تأکید کرد که برنامه هسته‌ای ایران تحت نظارت گسترده آژانس قرار دارد و هیچ انحرافی به سمت اهداف غیرصلح‌آمیز نداشته است. او به قطعنامه‌های آژانس (۴۴۴، ۴۷۵ و ۵۳۳) و سند کنفرانس بازنگری NPT در سال ۲۰۰۰ اشاره کرد که هرگونه تهدید یا حمله به تأسیسات هسته‌ای صلح‌آمیز را محکوم می‌کنند و آن را تهدیدی برای ایمنی هسته‌ای و صلح جهانی می‌دانند. همچنین با یادآوری قطعنامه ۴۸۷ شورای امنیت (۱۹۸۱) که حمله اسرائیل به تأسیسات هسته‌ای عراق را محکوم کرد، خواستار فشار بین‌المللی بر اسرائیل برای پیوستن به NPT و قرار دادن تأسیسات هسته‌ایش تحت پادمان‌های آژانس شد.

وی اسرائیل را به دلیل برنامه هسته‌ای غیرصلح‌آمیز و نقض مکرر منشور ملل متحد، تهدید اصلی صلح منطقه‌ای و جهانی خواند و از شورای امنیت و آژانس خواست تا این تهدیدات را محکوم کرده و اقدامات فوری انجام دهند. عراقچی هشدار داد که ایران در صورت هرگونه حمله، قاطعانه پاسخ خواهد داد و آمریکا را به دلیل حمایت از اسرائیل مسئول می‌داند. او افزود که ایران برای حفاظت از تأسیسات خود تدابیر ویژه‌ای اتخاذ خواهد کرد و جزئیات آن را به آژانس اطلاع می‌دهد. عراقچی خواستار ثبت این نامه به‌عنوان سند رسمی شد.

آیده «توافق بهتر» ترامپ، کار دستش می‌دهد؟

دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا، از آغاز دور دوم ریاست‌جمهوری خود در سال ۲۰۲۵، بارها بر دستیابی به توافقی «بهتر از برجام» با ایران تأکید کرده است. اما این «توافق بهتر» چه معنایی می‌تواند داشته باشد؟ ترامپ و تیمش بارها تأکید کرده‌اند که علاوه بر محدود کردن برنامه هسته‌ای ایران، به دنبال برچیدن کامل تأسیسات غنی‌سازی اورانیوم، از جمله مراکز نظنز، فردو و اصفهان و حذف تمامی سانتریفیوژها هستند. این هدف که فراتر از محدودیت‌های برجام (مانند سقف غنی‌سازی ۳٫۶۷ درصد) است، نشان‌دهنده رویکرد سخت‌گیرانه‌ای است که با فشارهای اسرائیل و تدروهای داخلی آمریکا هم‌راستا شده و به معنای توافقی جامع‌تر تلقی می‌شود. علاوه بر این با توجه به منش اقتصاد سیاسی ترامپ، به نظر می‌رسد که کاخ سفید به دنبال امتیازات اقتصادی مانند دسترسی به بازار انرژی ایران و فرصت‌های سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌هاست تا نفوذ سیاسی و اقتصادی خود را در منطقه تقویت کند. این خواسته‌ها برای نمایش سیاسی داخلی و نشان دادن برتری نسبت به دولت‌های قبلی طراحی شده‌اند. در مقابل، ایران با هدایت عباس عراقچی، غنی‌سازی را حق غیرقابل مذاکره و حیاتی برای خودکفایی انرژی می‌داند و هرگونه توافقی که استقلال اقتصادی‌اش را تهدید کند، رد می‌کند. این اختلاف همراه با فشارهای رژیم‌صهیونیستی برای توقف کامل غنی‌سازی، توافق یا شکست مذاکرات جاری در مسقط و رم را با چالش‌هایی روبه‌رو کرده است.

تقریباً حداقل می‌شود گفت از چه جهت؟ از این جهت که عرض کردم خدمتان: خود آن کشورها اکنون با این نوع تنش‌های دولت ترامپ مواجهند. کمااینکه در دور اول ریاست‌جمهوری ترامپ، آن زمان که ایشان از برجام خارج شدو سعی کرد این خروج را گردن ایران بیندازد و مکانیسم ماشه را فعال کند، شکایتی به شورای امنیت سازمان ملل برد. تقریباً همه کشورهای عضو شورای امنیت، از جمله حتی کشورهای اروپایی مانند انگلیس و فرانسه، رأی منفی دادند به این درخواست آمریکا. این تجربه در دور اول ترامپ نیز وجود داشت که افکار عمومی متوجهند که این چالش‌ها عمدتاً شروع، ادامه و پیگیری‌شان توسط دولت ترامپ صورت گرفته است.»

راز اصرار بر غنی‌سازی

طباطبایی در بخش پایانی گفت‌وگو با اشاره به توییت اخیر عراقچی درباره خطق مزها، افزود: «در دستگاه عمومی داخل کشور خودمان هم توییتی که آقای عراقچی پیش از سفرشان به دور پنجم مذاکرات منتشر کردند، گزاره خوبی را مطرح کرده بود. در توییتشان آوردند که اگر بنابراین باشد که ما در باره رسیدن یا استفاده ایران از سلاح اتمی، آن را به صفر برسانیم و پیگیری کنیم، قابل مذاکره است و قطعاً به توافق خواهیم رسید. اما اگر قرار باشد که ما از غنی‌سازی مان دست برداریم و آن را به صفر برسانیم، قطعاً مذاکره‌ای در کار نخواهد بود و توافقی هم حاصل نخواهد شد و این باید برای مردم ما شفاف شود که چرا اساساً می‌گوییم غنی‌سازی صفر درصد رانمی‌پذیریم. به نظر من این یعنی مردم ما باید تاریخ معاصر را بازخوانی کنند. در اوایل دهه ۹۰، سوخت رآکتور تحقیقاتی تهران در حال تمام‌شدن بود؛ سوختی که ۲۰ درصدی بود. طرف مقابل این سوخت را به ما نمی‌داد و ما هم در آن مقطع، چه از نظر دانش و چه از نظر زیرساخت، توان ساخت آن را نداشتیم و اگر خودمان تلاش نمی‌کردیم و به سمت ساخت سوخت نمی‌رفتم، عملاً رآکتور خاموش می‌شد. آن زمان رآکتور، تحقیقاتی بود. حالا تصور بکنید ۱۰ سال دیگر یا ۱۵ سال دیگر ما چقدر رآکتور قدرت در کشور داشته باشیم؛ یعنی رآکتور‌هایی که از آن‌ها برق تولید می‌کنیم و بتوانیم سوختشان را تأمین کنیم. باز هم ممکن است چنین فضایی پیش بیاید و فرض کنید آمریکا اجازه ندهد که سوخت به کشور ما برسد. عملاً ممکن است با وضعیتی مواجه شویم که فرض بفرمایید، یک‌باره نیمی از کشور ما برق نداشته باشد و ما هیچ وقت نمی‌توانیم چنین اجازه‌ای بدهیم که سرنوشت انرژی کشور ما بیفتد دست کشوری مثل آمریکا که همان‌طور که عرض کردم، سیاست‌هایش هیچ ثباتی هم ندارد.»